

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA DİL KULLANIMI: BİR ÖRNEK ÇALIŞMA AĞIR ROMAN

Nebahat AKGÜN ÇOMAK*

Summary

The roles played by mass communication means are of great importance to the language. Mass communication means; cinema "audio-visual-sign-language" transmit the information while transforming "the message" and they are formed so as to be "transmitted, received and consumed."

"Ağır Roman", the novel of Metin Kaçan is adapted to cinema by Mustafa Altıoklar. In the novel every individual's story is told separately. The events take place in Kolera Street.

The point that we have to stand on in contextual analysis of written or visual material is the consideration of their representations with an analytical perspective in the light of artistic and theoretical structure. Because, the context is, first and foremost, a structure. Besides, it is something both produced and consumed. Dissection of such a structure can only be achieved through an analytical perspective.

* Yrd.Doç.Dr., Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi

Key Words: Mass communication, text, film language,

.....

I.Giriş

Yazınsalın ve Sinemanın konusu insandır. Sinemanın kurduğu dünyada ve romanın kurduğu dünyada insanı, insanın içinde yaşadığı çevre ele alınmaktadır. Bir söylem olarak seçime gidilen ve inceleme alanına alınan “Yazınsal Söylemde ve Filimsel Anlatıda” uyarılama Metin Kaçan’ın, “Ağır Roman” (Yönetmen: Mustafa Altıoklar) adlı yapıtıdır.

Ele alınacak metinde seçilmiş öğelerin taşıdıkları değişik bakış açıları görülmektedir. Metni yönlendiren öğelerden en önemlileri kişiler/karakterler/kahramanlar/tipler, uzam (mekan) sürem (zaman), örnekler, alıntılar, nesne (eşyâ)ve varlıklardır. Dolasıyla bu çözümlenmede durulması gereken yer sanatsal/kuramsal yapının ışığında filmsel dünyalarda sunulan temsillerinin yapısal örgülerinin eleştirel bir bakış açısıyla ele alındığı yerdir.

Her metin türünde anlatılar aynıdır. Anlatı bir kurgu olduğu için yazar (üretici); kahramanları/karakterleri (esas karakterler-yan karakterler, canlı-cansız), uzamı (mekanı), süremi (zamanı) nesne (eşyâ) ve varlıkları, olay örgüsünü, yönetmen/kameraman ise, içsel anlatıda iç ritmi yakalamada ya da iç kurguyu oluşturmada kahramanları/karakterleri (esas karakterleri-yan karakterleri, canlı-cansız), uzamı (iç uzam, dış uzam, kurgusal uzam), süremi (filmsel zaman), nesne (eşyâ),

oylular, çizgiler, kamera hareketleri, açılar (alt aç-üst aç) çekim boyutları, çekim sıraları, renk (solgun, donuk, pastel,parlak, yumuşak, sert,) ışık (aydınlık, karanlık, loşluk, doğal ışık, kurgusal ışık) Dışsal anlatı da dış ritmi yakalamada ya da dış kurguyu oluşturmada kurgunun hızı önemlidir. Yönetmen ya da kurgucu bunu kesmelerle gerçekleştirir. Ve doğal anlatı da ise “ses” (su sesi, rüzgar sesi. saat sesi, kuş sesi, yaprak sesi, çan sesi....) görülmektedir. Yazar/yönetmen bunları kendi yaratır. Bu yaratma sürecinde yazar/yönetmen anlatıyı yaratabilmek için değişik yollara başvurur.Bu bağlamda başvuru yolları saptıyarak keyfi olarak seçime gidilen ve inceleme alanına alınan bu yapıt metin çözümlene yöntemine göre tüketilecektir. Çünkü metin herşeyden önce bir yapıdır.Ve üretilen ve tüketilendir. Bu yapının çözümlenmesi de eleştirel bir bakış açısıyla gerçekleştirilebilir.

2.Ağır Roman

2.1.Yazınsal Söylem

Olaylar Kolera Sokağı'nda geçmektedir ve genel bir anlatımla başlamaktadır. Kolera Sokağı'nın, mahallenin ve karakterlerinin anlatımıyla, mahalle hakkında bilgi verilmektedir. Kolera Sokağı'nda hemen hemen her akşam kavga çıkmakta, tutuklamalar olmakta ve cinayet işlenmektedir. Romanda, herkesin kendi öyküsü anlatılır, herkesin acıları, yaşanmışlıkları, umutsuzlukları verilmeye çalışılmaktadır. Romanda erkek-kadın ilişkisinin yanısıra, farklı ilişkiler de ele alınmaktadır. Bu normalin içindeki sıradışılık, sıradışılığın içindeki sıradanlıktır (romanın kurduğu dünya). Her tür toplumsal yapıda bu tür ilişkilere

kaçınılmaz bir biçimde rastlanmaktadır. Mahalledeki insanların yaşamları gündüz bakıldığında sıradan görülmektedir. Herkes işiyle uğraşmakta ve gece ile beraber herkes maskesini indirmeye başlamaktadır. İşe çıkan fahişeler, onları pazarlayan erkekler, âlemci insanlar gecenin ev sahipleri olmaktadır. (Kaçan 1990: 58). Romanın başında yan karakter olarak gördüğümüz, Gıllı Gıllı Salih'in (Tüm hikaye Salih'in üzerine inşâ edilmiştir, yaşamı ikiye bölünmüş gibidir ; delikanlılığa ilk adım atmış Salih ve Bitirim Salih). (...köylü kadınlar başörtülerinin uçlarını ağızlarının önüne çekip içi gözükken tül perdelerin gerisine devrildiler)(Kaçan 1990:10) Fil Hamit'in çırağı Tilki Orhan, ustasının kaydattığı çamurluğun üzerindeki çapakları taş motoruyla temizlerken gözüne metal parçası kaçırmıştır. Bunun üzerine,bir de Fil Hamit, Tilki Orhan'ı tamirdeki arabanın çitasını çaldığı için tokatlar.(...ulan köpek,ne anan var ne baban,seni bu dükkana zanaat öğren de sağda solda dilenme diye aldım.) (Kaçan 1990:11) Gıllı Gıllı'nin abisi Reco, resim çizmeye meraklı bir çocuktur ve okulda bazı hareketlerinden dolayı geri zekalılar sınıfına alınmış, daha sonra da babası Berber Ali, zar zor oğlunu eski sınıfına aldırıştır (...Reco , okulda teneffüse çıktığı zaman kantinden aldığı galeta ve sandviçten kaplumbağa yapmıştı)(Kaçan 1990:12) Berber Ali, bu sokakta on üç yıldır oturmakta ve bu süre içinde haybeye racon kesmediğinden covinalarla bitirimler arasında "demir gibi" bir hava yaratmıştır. (Kaçan, 1990: 14) Bu alemi rahat yaşayabilmek için ise karısı İmine'yi sokak (kamusal olan) hakkında öylesine korkutmuştu ki, İmine, sokağa çıkamaz hale " Dışarı çıkarsam boğulurum,"

korkusuyla uzun yıllar sokağa ayağını göstermemiştir” (Kaçan 1990:14) gelmiştir.

Berber Ali, daha sonra kendine gelerek evine doğru yürüdü. Evde Reco ve Salih’i ayırmaya çalışan İmine, Ali’nin geldiğini duymadı. Berber Ali birbirleriyle kapişan çocukların birini bir duvara birini de köşeye atıp “Gavur çocuğu gibi gece yarısı kitap okuyacağınıza besmele çekin de yatın imansızın çocukları!” (Kaçan 1990: 21)diye bağırmaya başladı ve çocuklar babalarının sesinden korkup yorganları kafalarına çektiler. Kolera’nın hayırsever kabadayısı Arap Sado berberde enseyi düzelttirdikten sonra Gili Gili Salih’e dönerek zulasından çıkardığı çakıyı “Şaak” diye açarak, Salih’in beklediği cevabı vermiştir. “Ört, cebine koy.” (Kaçan 1990: 23) Arap Sado, diğer kabadayılar gibi değildi. Arap Sado, Salih’in en çok etkilendiği insandı, zenginden alıp fakire veren, harbi, düşkünlere yardım eden, mahallenin kabadayısı idi. Mahallenin kötü kabadayıları (yengeç herifler) tarafından haince öldürülen Arap Sado, yerini Salih’e bırakır. (Arap Sado’nun ölmesiyle birlikte, yan karakter olan Salih ana karakter olmuştur ve ana karakterin yanında yan karakter etken duruma geçmiştir.

Arap Sado’nun çakısını o taşımaktadır.Burada,romanın kurduğu dünya onaylanmaktadır) Artık Salih’in bitirim hayatı başlamıştır. Arap Sado’nun ölümü en çok Salih’i etkiler, ondan kalan tek nesne olan çakıya Salih gözü gibi bakar (romanın kurduğu dünya) (Kaçan 1990: 28). Mahallede bir yandan tamamiyle sıradışı bir yaşam sürdürülürken, öbür taraftan da kaybedilmemiş (Gelenekçillik) değerler ele alınmaktadır.. Örneğin; Arap Sado öldüğünde mahallenin kadınları helva yapıp mahalleliye dağıtırlar.

(Kaçan 1990: 30).Arap Sado, her sabah olduğu gibi berbere gelir ve saçlarını düzelttirir. Traşı bittikten sonra Arap Sado'ya pusu kurmuş olan yengeçler, tuzak kurarak Arap Sado'yu dükkanının önünde delik deşik ederler. Arap Sado, son nefesi verirken, "Salih, Salih koçum! Namım, şanımlı herşeyim, herşeyim senin!..." (Kaçan1990: 29)der ve salavat getirerek ölür. Bütün mahalle bu yardımsever kabadayının ölümü ile adeta yıkılır (Arap Sado'nun kanlar içinde yatan bedenine kapanıp,Sado'nun o muhteşem çakısını kaptı !) (Kaçan 1990:29)

Salih, öbür bitirimlerden farklıdır. Bir "bina" tutkunudur. Cumbalı ve desenli binalar, taş binaların işlemeli demir kapılarına bakıp hayallere dalar (mekan/karakter). Başka bir boyutun, farklı bir zamanın çocuğudur. Kolera'da çocukların hayatları kimi zaman cam kenarlarında, kimi zaman da koridor gibi sokaklarda devam eder. Öte yandan Salih'in madde bağımlılığı vardır. Bitirim olmadan önce oje koklamaktadır. Bitirim olduktan sonra daha tehlikeli maddelere yönelir.

Kolera Canavar'ı, tatlıcı Taner'dir ve kendi anlayışı çerçevesinde temiz bir toplum yaratmak istemektedir. Fahişeleri, alemci erkekleri öldürür. Ama yine de herkesin yaşamı kötüye gitmektedir. Herkes yanlış yaşamaktadır. Gili Gili, artık iyice kendisini beyaza vermiştir. Aynaya baktıkça, artık eski Gili Gili'yi göremez. Berber Ali de uyuşturucunun esiri olmuştur. Tilki Orhan, kadın kimliği ile Kolera gecelerinin gözde sermayesi, Tina'da Fil Hamit'in yeni sevgilisi olmuştur. Toplumsal yaşam bir türlü düzelememiştir. Kolera her zaman başı bozuktur. Güvenliksiz, herkesin borusunu öttürdüğü bir yer olmuştur. Romanın kurduğu

dünya ve çevrede anlatımlar ve benzetmeler çok güçlüdür. Basit, alaycı ama Kolera'nın havasını yansıtan bir söylemde zaman ve mekan gerçekçi bir yaklaşımla ele alınır. İstanbul'un arka sokakları tamamiyle gözler önüne serilmektedir. En sonunda Salih, Arap Sado'nun yadigarı sustalı ile bileklerini keserek intihar(...aynanın karşısında yumuşak ,seri ve ağırbaşlı bir hareketle Arap Sado'nun yadigarı muhteşem sustalıyı açtı.) (Kaçan 1990:140) eder. Bu en gaddar ama en kibar kabadayının tükenişi, bir kıvılcım gibi parlayıp sönmüşü (...gençliğini bir süre daha ayna karşısında seyredip sustalıyı bileklerine indirdi !) (Kaçan 1990:140) çevrenin sahte alkışları romanın kurduğu dünyada, düşene bir tekme de onların vuruşudur.

2.2.Görüntüsel Anlatı

Son dönem Türk filmlerinin en ortak özelliği, reklam sektöründen gelen bir çok buluşun, sinemanın da kullanım alanına sunduğu *dilin* sözünü ettiğimiz dönemin filmlerinde işlenmeye başlamasıdır. Bu tarz reklamlarda sergilenen *hızlı akış, görüntülerin çarpıtılması* ve akılda kalıcı basitliğin öne çıkarılması yoluyla tüketici istenen noktaya yönlendirilmektedir. (Genco 1998: s. 19)1970'li yılların bakışıyla derinliğini yüzeyselleştiren ve *kliptel bir anlatıma* sahip Ağır Roman önemli bir örnektir. Filmde kentsel *mekanların* sınıfsal ayrışmışlığı, insanların içinde bulunduğu ruhsal durum ile anlatılmaya çalışılır. Diğer taraftan filmin *oyuncuları* da 1990'ların içi boş bir apolitik söyleme sahip *tiplmelerinin* örneklerini oluşturmaktadır. (Genco 1998: 20) Şaşırtmak, ilginç kılmak amaçlı anlatıldığı hissedilen *olay ve kişiler*, sonuçta *sokak* ile

aynı derecede yapaylaşır. Kaba bir karşıtlık içinde verilen *tiplmeler* karikatürleştirilir.

Ağır Roman, 1970'lerin başlarında *Kolera Sokağı*'ni ve bu sokağın *Gili Gili Salih* ve *lumpen çevresindeki* tipleri konu alır. Sokakta yaşayan çeşitli lumpen tiplerin ve marjinalerin renkli hayatları renkli bir *biçem* ile anlatılır. Herbirinin yaşam nedenleri üzerinde anlatılacak *trajik hikayesi* olan *tiplmeler* parçalanarak birbirine eklenir. Sokağı anlatan dışarıdan ses başlatır filmi;

“Çan sesi, ezan sesi ve hafif esrar kokusu havayı kapladı” Filmde, *kitabı okuyan* dış sesin yanısıra aralıklarla kadın çığlıklarının ve polis sirenlerinin duyulduğu Kolera'nın *gece ve gündüzüne* değinilmektedir. Sokağın önemli *kahramanları* hemen görüntüye grimeye başlarlar; Reis “iş tutmakta”, Fil Hamit tamirhaneye gelen arabayla “manita”sını gezdirmekte, sokak çalgıcıları güne ritm tutmakta. Tıbbi ata binmekte, Gili Gili Salih kestiği heykel kolu ile işe gitmektedir. Film boyunca gösterilen *tipler* kendilerini tekrarlayarak, tek *tipsel* olarak tanımlanabilecek taraflarıyla varolurlar. Herkesin yaşamında önemli dönüm noktaları (kaza, delilik, ölüm gibi) varolagelmıştır. Her kahraman *Kolera'nın kapalı dünyasına* aittir. (Genco 1998:21). Filmin yapısına baktığımızda karma bir yapıyla karşı karşıya geliriz. Bu karma yapının içerisinde kara film, melodram, tragedya ve dramın etkilerini görürüz. Salih'in kahramanlaşması, Ağır Roman'da farklı bir biçimde sunulmuştur.

Salih nasıl *kahramanlaşır*? Salih'in kahramanlaşması, Ağır Roman'da farklı bir biçimde sunulmuştur. Kaybolmak üzere olan bir geleneği sahiplenışı ve *dünyaya karşı duruşu* ile farklılaşan Salih bir miras devralacaktır. Arap Sado'nun filmde, romandan daha

uzun yaşaması bir *kahraman* kültürünü yaratan özelliklerin neler olduğunu anlatmanın temsiliyetini inşa etmek içindir. Kolera'da yaşayan "erkek"lerin temsiliyeti, "küçük"lere karşı koruyuculuk ve haklı adaleti sağlamak ile oluşturulur. Kötü, hain ve insafsız (*Reis*) yapılan düğünde hilesiz bir kazanım elde edilir. (Genco 1998: 22) Yani iyilerin (*Arap Sado*) hilesiz kazanabileceği gösterilir. Ancak popüler anlatılarda dengeyi kurabilmek için bazen galip olan iyinin ölümü kaçınılmazlaşmalıdır. Sonu ölüm bile olsa, amaç gerçekleştirilmiştir. *Kahraman* ölse bile, hak yerini bulmuş, seyirci boşalmasını tamamlamıştır.

Dramatik yapının üzerine kurulu *çatışma* zemini klişelerin kullanılarak anlatıldığı kabadayı kültürüne içkin olan eski değerler ve sokağın dışındaki bir gücü de temsil eden polisle işbirliği yapan, haraççı, yeniyetme sahte delikanlı Reis'le taşınan yeni değerler arasında kurulur. Örneğin bu karşılaştırmaların yaşandığı ilk *mekan* berber dükkanıdır. Kirli sakallı Reis, Berber Ali'yi ayağına çağırır. Oysa Sado her sabah aksatmadan traşını olmaya dükkana gelmekte ve yiğitliğin göstergesi de olan dostane ama mesafeli sohbetler eder. Salih'in harbicilikte örnek alacağı kişi artık bellidir. (Genco 1998: 23) Ağır Roman içerik Salih'in Tina'ya duyduğu aşk, mahalleyi canavardan tek başına kurtarması, babasına duyduğu derin saygı, işkenceye rağmen konuşmaması, dövüştür kaçmaması, yangına bir başına dalıp kahramanlık göstermesi gibi klişelere dayanmaktadır. Bu klişelerin sunumu ile gündelik yaşamın egemen söylemi yeniden üretilir. Örneğin 1995-97 yılları arasında yaşayan ve gündeme damgasını vuran Susurluk kazasına göndermelerde bulunulur. *Yönetmen* bunu şu şekilde ele alır;

semtin en yoz kabadayısı Reis ve adamları polisten el altından silah alırken polislin “siz komünistleri vurun, gerisine karışmayıp” dediğini duyarız. Mahallede bir kumarhane açarlar, tüm hayat kadınlarını haraca bağlarlar. Polisle kurduğu iyi ilişkilere güvenen çete reisi, rakibi Salih'e komplo kurar, onun katil olmasına ve sonuçta babasıyla birlikte korkunç işkenceler görmesine neden olur. Ama bunların sunumu *politik* değil, *arabesk* ve *popüler kültürü* üreten bir tarzdadır.

Bir *roman uyarlaması* olarak film, videoklip tekniğiyle görselleştirilmiştir. Tüm *olayların gelişmesinde* olması gereken neden-sonuç ilişkisi geri plana itilirken tamamen bir video klip havasına bürünmüştür. Artık derinlikli yapıların yerini kolaj, emekle oluşturulan eserlerin yerini imge bombardımanı ve bütüncüllüğün yerini parçalanmış *zaman/meکان* anlayışı almıştır. *Metin Kaçan* eserinde *klasik öykü anlatımını* zorlayarak *farklı bir yöntem* ile öyküsünü anlatmıştır. (Kıraç 1999: 11) *Olay örgüsü* küçük episodlardan oluşur, kendi içinde bütünlüğü olmayan ama yaşanan *mekanı* çizmeye yardımcı bir yapısı vardır. *Kitaptan uzaklaşıp olaya dışardan* bakılınca tüm o küçük episodlar belli bir dizge içinde bir bütün oluştururlar. Gili Gili Salih olağanüstü özelliklere sahip olduğu ve olaylar episodlar halinde ele alındığı için romanın senaryolaştırılması filmi zorlaştırmıştır. Sonuçta ortaya çıkan film, bir kitabın sayfa aralarından parçalar çıkartılıp filme alınması ve nadan-sonuç ilişkisinden yoksun bir bütünlüğün oluşması ile kotarılmıştır. Mustafa Altıoklar, romana sadık bir senaryo ile çalışmasına rağmen, bunu görüntü diline aktarmada zorluklar

çekmiştir. Romanın özündeki “büyülü atmosfer”, “başkaldırı”, “kadercilik” ve “nihilizm” filme yansıtılmıştır. (Kıraç, 1999: 12)

Filmin ve romanın baş karakteri Salih, Duygusal, içe kapanık ve kendisini ispatlama çabasında olan biridir. Ruhunda sakin bir yapı gözlenmesine karşın isyankarlığını ön plana çıkarmasıyla çalışmaktadır. Kökeni 18. ve 19. yy.’da İstanbul’da tulumbacı takımlarından sivrilen, genç külhanbeylerinin 20. yy.’ın sonuna doğru karikatürleşmiş uzantısıdır. İstanbul çocuğu, harbi delikanlı, esnafından mahalle kadınına kadar tüm mahallenin sevgisini kazanmış, racona uyan “mahalle delikanlısı”dır. (Özsoy 1998: 4) Romanın yazarı Metin Kaçan’ın özyaşam öyküsüne göz attığımızda, Salih ile pek çok açıdan örtüştüğünü de görebiliriz. Kayseri İncesu’da doğduğu yıl ailesi ile İstanbul’a göçmüşlerdir. Çocukluğu Dolapdere’de geçmiş, otomobil tamirciliği, marangozluk, musluk tamirciliği, barmenlik gibi işler yapmıştır. 16 yaşındayken “Beyaz Eldiven” çetesini kurmuş, ama tüm arkadaşları öldürülünce yazmaya başlamıştır.

Kabadayılardan kendilerine bir Rum kadın dost tutmaları filmde Tina karakteri ile aktarılır. Salih, kabadayılığın tüm zayıflıklarını (uyuşturucu kullanır, içki içer, inatla tabanca değil jilet/ustura kullanır) taşıdığı için ve zamana karşı kendini yenileyemediği için yok olur. (Özsoy 1998: 5) Bu yıkım, raconunun ağzından “alem göt olmuş” deyiimiyle ifade edilir. Tüm olaylar, popüler kültür toplumunun bulunduğu yer olan *İstanbul*’da geçer. Salih, değişen Türkiye’nin değişen/değişken öykülerinin temsilcisidir.

Birbirine eklenmiş küçük küçük müzik kliplerinden çıkmış gibi duran, hiçbir *kamera hareketinin* bir diğeri ile ilişkisinin olmadığı Ağır Roman, öykünün ağırlığını *dayadağı mekanı*, o mekanın ilişkilerini, romanın şiirsel dilini günümüzün özenle tanıtılan “yeni” sunağına sunar. Temsil ettiği eğer bir *İstanbul sokağı* olsaydı, bu temsilin ideolojik arka planını, temsil edilen dönemi okuyabilme ve eleştirebilme şansı olabilirdi. Oysa romanın filmi günümüz teknolojisinin ideolojisini temsil etmektedir. Derinliğini yok ettiği sokağın tüm iç zenginlikleri, “küresel” teknolojinin eğlence sanayine adadığı bir kurbandır. Filmin bir araç olarak kendi *dili* diğer medya tarafında yok edilmiştir.

Filmin olay örgüsünü ele alacak olursak; Mahallenin darbukacıları ve züppe takımı çalgı çalıp eğlenirken Reis bir kevaşeyle birlikte olmuş ve apartmanın balkon kapısı açık itişip kakışmaktadırlar. Bu arada sokakta havalı genç bir kevaşe geçmektedir. Çalgıcılar ve diğer sokak sakinleri bu kevaşeye sulu sulu bakarak çalmaya ve oynamaya başladılar. Salih bu arada yoldan geçmektedir. (Salih ana karakterlerden birisidir. Duygusal, içine kapanık ve kendisini ispatlama çabası içerisinde olan ve aynı zamanda sakin bir ruh haline sahip olmasına rağmen isyankarlığı ön plana çıkarmaya çalışmaktadır.)

Aniden ortalıkta beliren Gaftici Fethi, her zaman olduğu gibi attığı palavralarla mahalleyi şenlendirmiştir. Fil Hamit'in bir arabasıyla gelen Gaftici, anlatmaya başlamıştır. “Kulağınızı açın da beni dinleyin leylekler! Ben Kolera açık hava üniversitesi seksoloji bölümü mezunuyum. Bugün size manitalar hakkında birkaç bilgi vereceğim. Bunları yerli gelince en güzel şekilde kullanın.

Salih, her zaman olduğu gibi babası Berber Ali'nin dükkanını açarak sabah temizliğini yapar. Berber Ali, (Berber Ali'yi ana karakterlerden ve Salih'in babası olarak görmekteyiz. Maço bir yapıya sahiptir. Gençliğinde kabadayılık yapmış, yaşlılığında da bu itibarını sürdürme çabacısındadır. Ama o da sonunda beyaza yenik düşer.) her zaman ilk müşterisi olan Arap Sado'nun (Arap Sado, kabadayıdır. Ana karakterler arasında yer alır, kabadayılığına rağmen iyi huylu, kötülerin karşısında, iyilerin ve fakirlerin yanında yer alan babacan bir kabadayıdır. sakal ve ense traşını yapar. Arap Sado, traşı bittikten sonra her zaman ki çakı şakasını yaparak "çak gitsin" dedi ve Berber Ali'ye de bulduğu kiracının geleceğini söyleyerek uzaklaştı. Bu arada, dükkana üç adam gelir. Berber Ali'ye kendilerinden emin bir tavırla Reis'in traş için kendisini beklediğini söylerler. Fakat Berber Ali, "deyyus traş olacaksa, ayağıma gelsin ben bir yere gitmem" diyerek cevap verdi. Reis, dükkana gelir ve traşını olarak oradan uzaklaşır. Herkesten haraç alarak kanını emen Reis, berber Ali'den ve Tıbbı'dan haraç koparamayınca intikam almaya karar verir.

Dükkanın kapısının önünde şık mavi bir araba durur. Havalı kendinden emin tavırlarla Tina iner arabadan ve çevresini şöyle bir süzdükten sonra dükkana girer. Berber Ali'nin kahve ikramından sonra Arap Sado'nun da eşliğinde oturacağı evi göstermek için yukarı kata çıkarlar. Bu arada Salih içeri girer. Tina ile Salih arasında sıcak bir etkileşme olur ancak bu sıcaklığı daha çok Salih hisseder. Bu günden sonra Tina, Berber Ali'nin evinde kiracı olarak oturmaya başlamıştır. Hergün akşam saatlerinde şoförü işe çıkması için Tina'yı gelip almaktadır.

Fil Hamit, tamirhanenin kapısının önünde demlenirken Tilki Orhan'da içeride kaynak yapmaktadır. Kaynaktan çıkan ateş tilki'nin gözüne gelir ve o acıyla Tilki Orhan kendisini dışarı atar. Puma Zehra'nın merdiveninde acılar içinde kıvranan Tilki Orhan'a Puma Zehra, patates getirerek acısını hafifletmeye çalışır. Salih ise bir yandan Tilki Orhan'ın tepesinde küfür etmekte olan Fil Hamit'i uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Orhan, Salih'e tamire gelen bir arabanın yan kemerini kırdığını Fil'in bunu duyarsa kendisini işten atacağını söyler. Bu arada yoldan hızla geçmekte olan bir arabanın çitasını kaldıran Salih, bunu kan kardeşi Tilki Orhan'a verir.

Salih'in kardeşi Reco, elinde bir karikatür dergisini okumaktadır. Bunu gören Berber Ali, Reco'yu azarlar. Salih ve Reco babasının gazabından kurtulmak için odalarına kaçartlar. İmine, (Salih ile Reco'nun annesidir. Ailesine oldukça bağlı, bütün hayatını çocuklarına adanmış bir kadındır. Bunun yanında lükse düşkün, zenginliği de sevmektedir.) ağlamaya başlar ve Berber Ali karısını döver. Berber Ali sinirlenip meyhaneye gider. Arap Sado'yla beraber içerlerken, reis ve adamları olay çıkarma çabasında boş boş konuşmaktadırlar. Arap Sado, Reis'e adam gibi oturup içmelerini söyleyerek sert çıkar. Reis ve adamları kalkıp giderler.

Berber Ali, meyhaneden çıktıktan sonra Madam Eleni'nin evine gider, sonra sabaha karşı eve döner. Sokakta hırsızlar kol gezmektedir. Tina'nın (Tina, hayatın getirdikleri sonucunda fahişe olmuştur. Duygusal bir yapıya sahiptir. Romanın ve filmin ana karakterleri arasında yer almakta ve insanlara karşı güvensizlik hissetmektedir.) balkona astığı halıyı çalmaya kalkışır. Ancak bu

arada Orso'nun kahvesinden gelmekte olan Salih, hırsızların elinden halyı kurtarır. Kabadayıcı hareketlerle hırsızları korkutan Salih, mahallede cesaretiyle ünlü olmuştur. Ertesi sabah Puma Zehra, (Puma Zehra, ana karakterler arasındadır. Eski fahişelerdendir. Ancak saygın bir kişiliğe sahiptir. Herkesin yardımına koşar. Fahişeliği bıraktıktan sonra özellikle kadınlara yardım eder.) Tina'ya ballandırarak Salih'in fedakarlığını anlatır. Salih, halyı Tuna'ya verir. Tina ise Salih'in eline bir bozukluk bırakır.

Fil Hamit'in sevgilisiyle gezmeye gittiği, dükkanda olmadığı bir günde Salih ve Tilki Orhan tamirhanede içmektedirler. İçkinin de etkisiyle Salih'i arkaya çağırır Salih ağlamaya başlar. Tilki Orhan, Salih'ten özür diler ve barışırlar. Orso'nun oğlu Şenol'u da alarak gezmeye giderler.

Mahallede her zaman olduğu gibi bir şamata, eğlence vardır. Kadınlar kapı önlerinde oturmakta sohbet etmekte, erkekler ise bazıları iş peşinde kız ayarlamaya çalışmaktadırlar. Bazıları da aralarında eğlenmektedir.

Reis, Tibi'nin dükkanına gider ve haraç vermesi için O'nu tehdit eder. Bunu duyan Arap Sado, Reis'in kumarhanesinin önüne giderek Reis'i düelloya davet eder. Reis ile düello yaparlar ve Arap sado, reis'in suratına foça atar. Bütün mahalleli Arap Sado'yu alkışlar ve Reis'le dalga geçerler.

Mahallede büyük bir hüznü kendini göstermektedir. Helvalar yapılır ve dağıtılır. Bu acının henüz yarası sarılmamışken, Fil Hamit'in tamirhanesinden alevlerin yükseldiğini gördü mahalle halkı, herkes telaş içinde ne yapacaklarını bilmeden kendi

aralarında konuşurlarken, Salih bir kova suyu üzerine dökerek alevlerin arasına girer. Önce çırağın yanmış bedenlerini dışarı çıkartır, sonra ise Tilki Orhan ile Gaftici Fethi'nin çıplak bedenlerini. Kendisi ise yere yığılıp kalır. Yardım etmek için koşan Tina, Salih'i evine götürür.

Salih, gözlerini açtığında kendisini Tina'nın yatağında bulur. Tina, Salih'e kahvaltı hazırlamak için uzaklaştığında Salih, evden kaçır adımlarla uzaklaşır. Tina döndüğünde Salih'i bulamayınca feci şekilde sinirlenir. Şoför Nihat ise aşağıdan kornaya basarak Tina'yı çağırılmaktadır.

Berber Ali, oğlunun yaptıklarını duyunca onunla gurur duyar. Salih artık kendisini kabadayılık yollarında eğitmek için softalar arasına girer. Reco ise gelecek ile ilgili planlarını uygulamak için evden ayrılıp şehir merkezinde bir arkadaşıyla kalmaya başlar. Emine ise, Reco'nun evden ayrılmasıyla bunalıma girmiştir. Tek tesellisi Salih'tir.

Salih, Tina'ya işi bırakmasını söyler. Tina ise çalışmadan geçinemeyeceğini zaten bu aşkın da geçici olduğunu anlatmaya çalışır. Salih, babasıyla konuşur ve Tina'dan kira almamasını söyler. Salih artık Tina'nın tüm ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Tina, işi bırakmıştır. Tina'ya aşık olan ve ondan yüz bulamayan Şoför Nihat, sinirlenir ve Tina'ya küfür edip gider.

Gaftici Fethi (Gaftici Fethi, yan karakterler arasındadır. Şaka yapmayı seven, bütün yaşamı düzenbazlıklar üzerine kurulu, herkesi kandıran bir kişiliğe sahiptir.) ve Tilki Orhan (Tilki Orhan, yan karakterler arasındadır. Erkek olmasına rağmen içinde eşcinsellik güdüleri olan bir kişidir. Tilki Orhan'ın hayatta kimsesi

yoktur.) hastaneden çıkmışlardır. Ancak Gaffici, aldığı yaralar sonucunda beyin fonksiyonlarını yitirmiştir, bir çocuk aklıyla etrafta dolaşmaktadır. Tilki Orhan ise ruhunun isteklerine cevap vermeye karar vermiştir.

Bu arada sokağa bir katil dadanmıştır. Gün geçmiyor ki bir cinayet işlenmesin. Herkes korkusundan sokağa çıkamaz hale gelmiştir. Kendisini ispatlamış olan Salih de Tina'nın yatağından çıkmayınca, Reis'in eline fırsat geçmiştir. Bunu gururuna yediremeyen Salih, adını tarihin en iyi kabadayısı olarak yazdırmak için evi terkeder ve sokaklarda yatıp kalkmaya başlar. Artık tek amacı Kolera (Kolera Canavarı, filmin başlarında yan karakterler arasında yer almakta ve filmin sonuna doğru ana karaktere yaklaşmaktadır. Çünkü, Kolera Sokağı'nı pislikten, kötülükten temizlemeye çalışan bir katildir. Aslında kendi geçimi için çalışan biridir. Ancak kendisine yapılan haksızlıklar karşısında ve kendisine göre kötü olanlara karşı öldürme iç güdüsüne sahiptir.) Canavarı'nı bulmak ve cezasını vermektir.

Emine, Salih'in de evden ayrılmasıyla iyice kafayı yemiştir. Karısına artık söz geçiremeyen ve O'nun bu durumuna müdahalenin faydasız kaldığını gören Berber Ali, bütün eşyalarını ve evini yakarak karısıyla beraber şehre yerleşir. Emine, Burada zenginliğin ve saygının içinde biraz kendine gelse de oğlu Reco ve Salih'i çok özlemektedir.

Bir gece Salih, Tina'nın isten geldiğini görünce sinirlenir ve tartışmaya başlarlar. Salih, Tina'ya vurmaya başlar. Bu arada bir adam Tina'yı elindeki şişlerle öldürmeye yeltenir. Salih, Kolera

Canavarı adı verilen adamı yakalar ve onu öldürür. Artık Salih kabadayılığını ispatlamıştır.

Sokakta, akşam olacak düğünün şamatası vardır. Pencereden bakan Tina'yı da düğüne çağırırlar. Tina kabul eder. Tina ve Salih, akşam Çitiki Düğün Salonu'na giderler. Darbukacı Balık Ayhan Salih'i sahneye davet eder. Salih ve diğerleri roman havası eşliğinde oynamaya başlarlar. Şoför Nihat parmaklarının arasına jilet sıkıştırmış olarak salona gelir ve yüksek sesteki ve karmaşadan yararlanarak masada oturan Tina'nın yanına yaklaşır ve suratına olanca gücüyle vurur. Yüzündeki kanı gören Tina bayılır. Salih' Tina'yı o halde yerde görür Şoför Nihat'ın (Şoför Nihat, yan karakterler arasındadır. Tina'ya aşık ve dolduruşa gelen, çabuk yönlendirilen bir kişiliğe sahiptir.) peşinden gider ve O'nu öldürür. Tina, arabasını Salih'e vererek oradan kaçmasını sağlar. Reis, Salih'i polise ihbar edeceği şantajını yaparak Tina'dan arabasını alır. Berber Ali, oğlunun nerede olduğunu sorgulamak için zorbalara götürdükleri karakolda işkenceye maruz kalır. On beş gün boyunca yapılan işkenceler sonunda Berber Ali aklını yitirir, nereye gittiği bilinmez. Bunun öğrenen Salih, Kolera'ya döner Reco, olanları duyduktan sonra annesinin yanında kalmaya başlar. Emine, lüks hayatın getirdikleri ve Reco'nun gelmesiyle biraz kendine gelmiştir. Akşam Salih, Tina'nın evine giderken camından yansıyan gölgeler sonucunda şüphelenir ve yukarı çıkar. Tina'yı ve Reis'i görür. Salih, şok bir şekilde dışarı çıkar. Aldatılmaya dayanamaz ve bileklerini keserek intihar eder. Tina ve Reis arabaya binerler. Reis, "ben hep kazanırım" der; Tina ise elindeki sigarayı kola kutusuna atmadan "bu sefer sen kaybettin"

diyerek cevap verir. Ve sigarayı kutuya atmasıyla araba alev topuna döner.

Filmde, klasik kamera açıları kullanılmıştır, kamera açıları (göz hizası) değil, genelde plonje ya da kontur plonje açıları kullanılmıştır. Diyaloglara baktığımızda kullanılan dil oldukça ağır ve argo görülmektedir. Bu da farklı kültürlerin yarattığı bir karışım olarak görülebilir. Roman müziği ve argosunun kullanıldığı, alışagelenin çok ötesinde kullanılan bir dil karışımına çıkmakta ve filmin ilk sahnesinde bizlere absürtlük sunmaktadır. Filmin yapısını irdelersek, olay örgüsü bakımından karma bir yapıya sahiptir. Filmde, dram, melodram, tragedya, karafilm etkileri görülmektedir.

Filmde kurgu çok önemli bir yere sahiptir. Zaman zaman hızlı kurgulama yapılarak filme hareketlilik verilmiştir. Bu, bazı sahnelerin birbirinden farklı olmasına rağmen dikkatin dağılmamasını sağlamıştır.

Kamera hareketi olarak ise daha çok zoom in kullanılmıştır. Böylelikle izleyicinin dikkati istenilen yöne çekilmesi sağlanmıştır. Ancak ışığın bazı yerlerde yetersiz olması dikkatin dağılmasına neden olmaktadır.

Filmde zaman olaylarla örtüşmektedir. Kolera Sokağı'nın pisliklerle dolu hayatı gece neşeli, hareketli zamanları da gündüz verilmeye çalışılmıştır. Filmin mekan kullanımında dış mekan olarak Teyyare Sokak (Kolera Sokağı) görülmektedir. Filmin dış çekimleri doğal mekanda gerçekleştirilmiştir. Dolapdere, Tarlabası, (Beyoğlu'nun arka sokaklarıdır. İstanbul'un en eski yerleşim bölgeleridir ve burada yaşayan insanların ekonomik yaşam düzeyleri düşüktür). Çok dar bir sokaktır ve gecekondular evlerden

oluşmaktadır. Bu sokak karmaşık bir yapıya sahiptir. Filmde iç mekan olarak Berber Dükkanı (arkaya doğru uzun iki traş koltuğu bulunmakta, duvarlar ayna ile kaplıdır.) Kumarhane (dumanlı olarak ayna ile kaplıdır.) Tamirhane, Düğün salonu, Tina'nın ve Berber Ali'nin evinin içi. Filmde ele alınan nesnelere, filmin yapısına ve konusuna uygun olarak ele alınan çakı, ustura gibi aletler Kolera Sokağı'nın kabadayılarının birer simgesidir. Film konu olarak yaşamın belli bir kesimi önüne serilmiş, dikkatler de farklı yaşam tarzlarının olduğu yönünde çekilmeye çalışılmıştır. Metin Kaçan'ın romanından uyarlanan aynı adlı bu film, romanda olayların akışı, karakterlerin yerleri ve rolleri açısından fazla bir benzerlik göstermemektedir. Bu konular açısından gözle görülür büyük farklılıklar vardır. Ancak temel olarak konu ve tema aynı temel üzerine kuruludur. Belki de, Mustafa Altıoklar, romandaki olayların ve karakterlerin akışına uygun olarak bu filmi çekseydi, bu kadar ilgi çekemeyebilirdi. Mustafa Altıoklar, romana kendi bakış açısını ve görüşlerini de katarak iyi bir yorumlama ile iyi bir film ortaya çıkarmıştır.

Metin Kaçan romanıyla başarıya ulaşmış, Mustafa Altıoklar da filmi ile bu başarıyı perçinlemiştir. Hayatın gerçeklerinden yola çıkarak yapılan her film ya da yazılan her roman gibi Ağır Roman'da başarılı bir yapıt olarak öbürlerinin yanında yerini almıştır.

Filmin son karesinde, Arap Sado'nun emaneti olan ve Salih'in bitirimiğe geçişini simgeleyen usturasını sokaktan geçen bir çocuk alır. Salih'in ölü bedeni yerde yatmaktadır. Çocuk usturayı bir daha kimsenin eline geçmemek üzere ateşin içine atar.

Yönetmen; bu kare ile kurduğu dünyayı onaylamamakta ve düzene eleştirel bakmaktadır.

3.Sonuç

Romanda ve filmde herkesin kendi öyküsü anlatılır. Olaylar Kolera Sokağı'nda geçmektedir. Herkesin acıları, yaşanmışlıkları, umutsuzlukları verilmeye çalışılır. Romanın kurduğu dünyada ve filmin kurduğu dünyada da anlatımlar, benzetmeler çok güçlüdür. İstanbul'un arka sokakları tamamiyle gözler önüne serilmektedir. Mahalledeki insanların yaşamları gündüz bakıldığında sıradandır. Herkes işiyle, eviyle uğraşır. Gece ile beraber her şey değişmeye başlar.İnsanların yüzlerindeki maskeleri bir bir düşmeye başlar. Artık,sokaklar güvensizdir.

Kaynakça

- ÇOMAK Akgün Nebahat, "Son Dönem Türk Filmleri Üzerine Bir Anlatı", 25. Kare, S. 25, Nisan-Haziran 1998
- GENCO Elif, "Ağır Roman Üzerine", Yeni İnsan yeni Sinema, S. 4, Kış 1997-98.
- KAÇAN Metin, Ağır Roman, Metis Yayınları, İstanbul , 1990.
- KIRAÇ Rıza, "Prime Time Sinemacılar", 25. Kare, S. 26, Ocak-Mart 1999.
- ÖZSOY Ergün, "Eşkiya ve Ağır Roman", 25. Kare, S. 22, Ocak-Mart 1998.

FİLM:

YAPIT	: METİN KAÇAN
SENARYO	:METİN KAÇAN – :MUSTAFA ALTIOKLAR
YÖNETMEN	: MUSTAFA ALTIOKLAR
YAPIMCI	: SABAHATTİN ÇETİN
GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ	: ERTUNA SANKAY
SANAT YÖNETMENİ	:MUSTAFA ZIYA ÜLKENCİLER
MÜZİK	: ATILLA ÖZDEMİROĞLU
YAPIM YILI	: 1997

OYUNCULAR

SALİH	: OKAN BAYÜLGEN
TİNA	: MÜJDE AR
BERBER ALİ	: SAVAŞ DİNÇEL
REİS	: MUSTAFA UĞURLU
EMİNE	: SEVDA FERDAĞ
ARAP SADO	: BURAK SERGEN
PUMA ZEHRA	: AYSEL GÜREL
RIZA	: EMRAH UZUNAĞA
TİLKİ ORHAN	: KÜÇÜK İSKENDER
FİL HAMİT	: LEVENT ERİM
MADAM ELENİ	: NİLÜFER AYDAN
DARBUKACI	: BALIK AYHAN
TIBİ	: ZÜHTÜ ERKEN
ŞÖFÖR NİHAT	: NACİ TAŞDÖĞEN
GAFTİCİ FETHİ	: ZAFER ALGÖZ
KOLERA CANAVARI	: MERT GÜR